

Kultura

Između stereotipa i stvarnosti: klaun je više od šminke, crvenog nosa i cirkuskog lakrdijaša. On je ogledalo našeg kolektivnog iskustva

Charlie Chaplin, Pennywise i Joker - što im je zajedničko?

FOTO: TRIKO CIRKUS TEATAR

Od cirkuskog zabavljača do složenog interpreta koji premošćuje granice između umjetnosti, filozofije i popularne kulture, klaun je jedna od najsloženijih izvedbenih figura. Premda svima blizak, istovremeno je i skrajnut, uvijek je "drugi". U nečemu se ipak klaun nikada ne mijenja: oduvijek reflektira humanost.

ANTE PERIČIĆ

29. 08. 2024.

f | x

Znam da “I am a clown, look at the clown/Always a laughing face whenever you’re around” pjeva **David Cassidy** a koliko pamtim sebe, pamtim i zapinjanje **Charlieja Chaplina** u njegovim nezaboravnim gegovima.

Tu je negdje u jezivom sjećanju i “It” **Stephena Kinga**, taj djecoubojica Pennywise koji je kroz krvave osmijehe i crvene balone zauvijek redefinirao klauna u simbol straha. A tek **Joker** – vječni **Batmanov** arhineprijatelj koji smijeh pretvara u oružje?

Postojano na granici zabave i noćne more, klaun se kao figura kroz naše živote provlači s mnogim licima – smiješnim, strašnim, nježnim, tragičnim, neuhvatljivim. “Cirkuski glumac, šaljivdžija, komičar, lakrdijaš” – tako klauna definira famozni “Rječnik stranih riječi” **Bratoljuba Klaića**. Kada za nekoga kažemo da je klaun, obično mislimo da je riječ o neodgovornoj osobi, budali, šarlatanu.

Tko je klaun, ustvari?

Tu negativnu konotaciju klaun može zahvaliti cirkusu, koji ga je i afirmirao – cirkus, naime, pojašnjava klaunica **Iva Peter Dragan**, jedna od ponajboljih u Hrvatskoj, za sobom povlači i pozitivne i negativne konotacije. U kolokvijalnom govoru često označava “nešto bez glave i repa i bez strukture”, nešto “neozbiljno i kaotično”.

Klaun, kao najpoznatiji predstavnik cirkusa, “nosi isto breme”, kaže ona. Crveni nos, pantomima, **Buster Keaton**, cirkus, bijeli klaun i August, **Laurel i Hardy**, kod nas poznatiji kao **Stanlio i Olio**, **Jacques Tati**, klaun skitnica, groteska, **McDonalds**... sve to – s više ili manje opravdanja – vežemo uz klauna. No, tko je klaun zapravo? I tko su ljudi koji se bave klaunerijom – tom po mnogima najzahtjevnijom izvedbenom umjetnošću?

Po **Lee Delong**, glumici i jednoj od najpoznatijih pedagoginja kazališnog klauna, klaun je ključna figura suvremenog, novog cirkusa koji se pojavio sedamdesetih i osamdesetih godina, iako se njegovi tragovi mogu pronaći u ranijim formama, poput *commedie dell’arte*.

Otkriti klauna u sebi

No, za razliku od nje, kazališni klaun nije zadan lik, prethodno određenih karakteristika – glumac je prepušten sam sebi. On naprosto mora sam otkriti klauna u sebi. Povijesno gledajući, klaun se u nečemu ipak ne mijenja: oduvijek reflektira humanost, budući da se, kaže Delong, oslanja na svoju ranjivost i emocije.

Upravo tu leži razlika između kazališnog i cirkuskog klauna. Cirkuski se klaun, naime, oslanja na vještine poput akrobatike, žongliranja, slapsticka i sličnog, a ne na emocije i ranjivost na kojima, primjerice, inzistira jedan od najvažnijih svjetskih cirkuskih umjetnika [David Shiner](#).

U srži kazališnog klauna uvijek je emocija, napominje Shiner. Klaun je, po njemu, najrazličitiji od svih glumačkih likova “jer on uzima ljudsku bol i transformira je u smijeh”. “Da bi to napravio, dobar klaun mora biti sposoban živjeti na relaciji između dvaju svjetova – svijeta velike radosti i svijeta velike boli”, rekao je.

Uvijek skrajnut i ‘drugi’

Hrvatski glumac **Dražen Šivak**, koji se nakon klasičnog glumačkog obrazovanja okrenuo upravo klauneriji, vjeruje da je esencijalni dio klaunskog svijeta igra koja, upozorava, nikako ne smije biti formalna “jer tada gubi svoju vitalnost”. “Ona se traži u nečemu metafizičkom, apstraktnom jer se klaunski svijet nalazi unutar iskustva ljudskog svijeta. Počiva na entuzijazmu, znatiželji i otvorenosti, što su klaunske odlike”, pojašnjava Šivak.

Kako životne teme poput boli, sreće, gubitka nisu obilježene kulturom i jednako su bliske svima, tako je i klaun svima blizak, kaže Delong. Shiner tu univerzalnost objašnjava ovako: “Kad je pred vama klaun koji je dobar u tome što radi, ako i ne razumijete točno što radi, vaše nesvjesno razumije, na razini ‘kolektivne nesvijesti’.

Postoje neke stvari koje mi kao ljudska rasa kolektivno razumijevamo i u tom svijetu živi klaun – u svijetu nesvjesnog”. Premda je svima blizak, istovremeno je i skrajnut, izdvojen: uvijek je “drugi”, što je zajedničko svim klaunovima, i kazališnim i cirkuskim. Ali i tu postoji razlika koja se može sažeti u tezi da cirkuski klaun vidi, a kazališni osjeća.

Klaun nije isto što i glumac

Peter Dragan klaunu pridodaje još jednu dimenziju, postavljajući pitanje u kolikoj se mjeri kod klaunova isprepliće ono što jesu s onim što predstavljaju? Klauna je, kaže, nemoguće sakriti, bez obzira na to radilo se o svjesnoj ili nesvjesnoj izvedbi.

Iz praktične perspektive, nastavlja ona, klaun nije isto što i glumac: “U oba slučaja radi se o pozivu, ne samo o poslu, ali u potonjem se slučaju radi i o stilu života”.

Po Delong, glavna linija koja glumca razdvaja od klauna nalazi se u razlici između lica koje glumac igra naspram umjetnika kao samog klauna. Zato se često može čuti kako “klaun nije lik – klaun si ti”.

Bavi se ljudskim u nama

“Ti si svoj klaun, klaun je tvoj lik. To je međusobno zamjenjivo. Oni su jedno. Dok se kod glumca koji gradi lice događa proces gradnje, klaun je rezultat svojih mana, slabosti i problema. Klaun se bavi svime onime što je ljudsko u nama, a posebice svojom osobnom ljudskošću”.

Upravo ga to, naime, odvaja od izvođača, koji za razliku od klauna “ne treba proći kroz okvir”. Shiner naglašava i simboliku klauna kao “ogledala za naše kolektivno iskustvo života, i dobro, i loše” – klaun “agoniju pretvara u bol, u slatki dječji smijeh”.

Još donedavno, rekao mi je jedan od najpoznatijih svjetskih klaunova, brodvejska zvijezda [Bill Irwin](#), klaun je bio jednostavno podcijenjen. “Danas možda nije više toliko kao nekad”, nastavio je Irwin, “ali još prije deset godina kada biste rekli da ste glumac i klaun, ljudi bi odvratili s: Radite li rođendanske zabave?”

Refleksija ljudske ranjivosti

Od cirkuskog zabavljača do složenog interpreta koji premošćuje granice između umjetnosti, filozofije i popularne kulture, klaun je jedna od najsloženijih izvedbenih figura.

Premda ga često percipiramo kroz prizmu jednostavne komike ili kao simbol straha, riječ je o refleksiji ljudske ranjivosti, o jednom bolnom kontrapunktu na međi radosti i tuge, smijeha i suza, svjetla i tame.

Stoji kao simbol kolektivnog iskustva ljudskog roda. Jedini je koji na performativnom spektru svoju izvedbu bazira na slabostima. U tome i jest njegova, odnosno naša snaga.

Tekst je objavljen uz finansijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

cirkus, klaun, Bill Irwin, David Shiner,

TELEGRAM

Vijesti	Najnovije	Magazin	Pratite nas	Plus
Vijesti	Rat u Ukrajini	Telesport	Facebook	Pretplata za fizičke korisnike
Politika&Kriminal	Hrvatska	Super1	YouTube	Pretplata za poslovne korisnike
Komentari	Zagreb	PitanjeZdravlja	Instagram	Pošaljite nam vijest
Biznis&Tech	Split	OpenSpace	TikTok	Impressum
Velike priče	Rijeka		Twitter	Oglašavanje
Život	Osijek		WhatsApp	Kontakt
Kultura			RSS	Uvjeti korištenja
				Pravila privatnosti

Sva prava pridržana © 2024 Telegram Media Grupa d.o.o.